

[Nové uspořádání práce ve společnosti]

770823-1

(50) (7) (SSaŽ – Strašnice, 23. 8. 77 odpoledne.)

V zájmu každého jednotlivce je uplatnění všech intelektuálních i praktických schopností, které má a které musí proto být plně rozvinuty (pokud to ovšem nejsou schopnosti rozporné, navzájem se vylučující, anebo pokud se neobracejí proti člověku a proti společnosti). Na druhé straně by měla platit zásada, aby nikdo nebyl nucen své schopnosti přetěžovat, a aby zejména byl zaměstnán prací, na kterou hravě stačí a na niž má tolik, že mu hodně přebývá. Společensky nutná práce musí být rozdělena tak, aby jí nikdo nebyl celočasově vyčerpáván, ale aby mohl vedle ní pracovat na tom, k čemu se sám rozhodl. Prozatím by celá věc mohla být uspořádána tak, že by veškeré pracovní aktivity byly rozděleny do dvou skupin, totiž na práce společensky základně nutné (na nichž spočívá zabezpečení materiálního provozu společnosti a společenského života) a na práce „svobodné“, tj. volené dobrovolně pro potěšení a zálibu či podobně. Některé z této druhé skupiny prací by mohly mít naprosto soukromý ráz, ale jiné by mohly mít povahu kulturních aktivit, k nimž se lidé stejných nebo podobných zájmů dobrovolně sdružují. V takovém případě by mohly mít podobné aktivity podobu jakéhosi honorovaného druhého zaměstnání. Prací z první skupiny by se každý člověk musel a zároveň měl zabývat určitý počet hodin týdně (např. 3 dny nebo 20 hodin apod.); výdělek za povinné práce by měl být tak vysoký, aby zajistil životní minimum (které by ovšem bylo stanoveno na slušné úrovni). Vše ostatní, tj. práce ze záliby nebo kulturní práce apod., by představovalo práci navíc, a tedy také eventuelní výdělek navíc (pokud by o výdělek opravdu šlo). Tak kupř. by bylo možné takové sdružení literárních kritiků, publicistů, odborníků z humanitních věd apod., kteří by spojeným úsilím vydávali nějaký časopis (jako nakladatelé a vydavatelé); bylo by možné také založit a vést nakladatelství a tisknout knihy nebo časopisy nějakým jednoduchým moderním způsobem anebo zase klasickými způsoby jako bibliofilie apod. Důležitou okolností by byla předepsaná doba pracovní povinnosti, kterou by každý měl před sebou (anebo už za sebou) – tak kupř. by každý byl povinen odpracovat v první skupině třeba 20.000 nebo později 15.000 či dokonce 10.000 hodin. Ostatní čas by byl jeho a mohl by s ním podniknout, co by chtěl.

Nesnáze spojené s pokusy vydělávat velké peníze na druhém typu prací by musely být nějak řešeny. Hlavní předností by však bylo, že lidé, kteří

by se rozhodli pro určité povolání a neměli by možnost pracovat ve shodě se svým zájmem v první skupině prací, by mohli splnit své přání ve skupině druhé, a to bez ohledů na to, zda se tím uživí (např. by mohlo takto existovat naprosté překrvení, přelidnění některých oborů, aniž by to vedlo k jakýmkoliv potížím). Možné by bylo také kombinovat v rámci některých podniků oba druhy práce. (Tj. např. tak, že určitý podnik by mohl zaměstnávat pracovníky kategorie první a nadto navazovat určité typy spolupráce s celou řadou pracovníků kategorie druhé. Tak např. nakladatelství by mohlo mít poměrně malý počet redaktorů a administrativních sil, zatímco většinu prací by dělali „externisté“, kteří by se podíleli jen určitým procentem na výsledcích těch projektů, na nichž spolupracovali - tím by se příliš nelišilo postavení externích redaktorů a třeba autorů apod.)

V některých případech by mohlo být pamatováno na výjimky. Např. vynikající autor by mohl být osvobozen od určitého počtu hodin povinné práce (obvykle za již podané výkony, zásluhy apod.). To by se zřejmě vztahovalo na autory starší a již renomované, nikoliv začínající. Mladým lidem není na škodu, když mají co nejširší záběr zkušeností se všemi rovinami a oblastmi společenského života. S předními vědci by mohly být uzavírány speciální smlouvy vzhledem k tomu, že u nich se společensky nutná práce kryje s jejich zálibami a svobodnou volbou, a také vzhledem k tomu, že pro jejich práci jsou obvykle naprosto nezbytná nákladná zařízení, která si nemůže dovolit pořizovat soukromá osoba.

Společensky nutná práce by ovšem nebyla definována jako práce ve státních institucích, neboť by šlo také o práci v podnicích „družstevních“ nebo vůbec založených určitými skupinami. Výroba by tedy nebyla soustředěna (leč snad výjimečně) ve státních rukou; stát by měl především správní poslání. To by zároveň umožnilo, aby stát v pracovních sporech mezi zaměstnavateli a zaměstnanci nebyl nutně jednou ze stran (nýbrž právě jen výjimečně při sporech státních zaměstnanců se státní správou, např. při sporech mzdových apod.).